

A polgári perek nyilvánossága

HORVÁTH E. ÍRISZ*

1. Bevezetés

Napjainkban, mikor valamilyen elektronikus eszközt (asztali vagy hordozható számítógép, táblagép, e-könyv, mobiltelefon, televízió, játékkonzol) bekapcsolva és az internetre csatlakozva az egész „világ” elérhetővé válik, tízezer kilométereket tudunk akár a másodperc töredéke alatt „utazni”, embertársainkkal, rokonainkkal beszélgetni, egymásnak fényképeket, videókat mutatni vagy éppen a munkavégzésünkhöz szükséges vagy érdeklődésünknek megfelelő felvilágosításhoz, tájékoztatáshoz jutni, és ezáltal szinte mindenről naprakész információ birtokába kerülhetünk, elvárható, hogy ugyanilyen aktuális és friss információkat szerezhessünk a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenysége kapcsán is. Ez egyrészt vonatkozhat magára az eljárási rendelkezésre, az eljárási szabályokra, de akár egy-egy konkrét ügy állására vagy éppen az abban hozott határozatra. Ennek alapvető feltétele a nyilvánosság biztosítása: ez azonban nem lehet öncélú, hanem a peres felek érdekeit kell szolgálja. „Az ítékezés nyilvánosságához való jog címzettje ugyanis – mind jogtörténeti, mind dogmatikai szempontból – a peres fél, akinek jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy jogvitájában a bíróság a nyilvánosság kontrollja mellett tisztességes eljárásban járjon el. Azaz, nem a nyilvánosságnak van joga a fél ügyében döntő bíróságot ellenőrizni, hanem a félnek van joga ahhoz, hogy az ő ügyében döntő bíróságot a nyilvánosság kontrollja alá vesse.”¹ A nyilvánosság révén ugyanakkor – az ellenőrizhetőség mellett – biztosítható a bírói pártatlanság és nem utolsósorban alkalmas arra is, hogy a társadalomnak az igazságszolgáltatásról, a bíróságokról kialakult képét, véleményét, végső soron pedig az abba vetett bizalmát befolyásolja.² Mindezek mellett azonban a perekben, konkrétan a polgári peres eljárásokban – ugyanúgy, ahogy az élet szinte bármely területén – szükség van a személyiség védelmére is. Ezért a jogalkotó és a jogalkalmazó szervezetek különösen nagy a felelőssége a nyilvánosság és a személyiségi jogok, illetőleg az adat- és titokvédelem közötti kényes egyensúly megteremtése kapcsán, hiszen a modern ember „információéhsége” mellett a bíróságok eljárása feletti társa-

* Egyetemi tanársegéd, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi kar. E-mail: irisz@jak.ppke.hu. A tanulmány az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoportja által indított, „Az ember a Polgári Törvénykönyvben és a médiajogban – a személyiség és jogi védelme” című kutatás keretében készült.

¹ T/5590. számú törvényjavaslat a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról. <http://www.parlament.hu/irom38/05590/05590.pdf> 46–47.

² Vö. *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági határozatok nyilvánosságára*. Eötvös Károly Intézet, 2009. Forrás: http://ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/bhgy/birosagok_nyilvanossaga_2009_0909_vegleges.pdf 9–11.; *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára*. Eötvös Károly Intézet, 2010. Forrás: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf 8.

dalmi kontroll megvalósulásának szinte elengedhetetlen feltétele a nyilvánosság, melyet azonban a személyiségi jogok védelme érdekében korlátozni lehet (és bizonyos esetekben kell is).

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa, illetőleg elemezze a nyilvánosság érvényesülését a polgári peres eljárásokban a nemzetközi jogi és hazai jogszabályok, valamint a vonatkozó bírósági gyakorlat tükrében, továbbá feltárja a személyiség védelmének eljárásjogi garanciáit a nyilvánosság követelményével összefüggésben.

2. A tárgyalások nyilvánossága

2.1. A tárgyalások nyilvánosságának követelménye a nemzetközi jogi dokumentumok alapján

A tárgyalások nyilvánosságának követelménye, mint a tisztességes eljárás egyik sarkköve több nemzetközi jogi dokumentumban is említésre került – így az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezményben, illetve az Európai unió Alapjogi Chartájában, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában is.

A Rómában, 1950. november 4-én kelt, az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény (a továbbiakban: Emberi Jogi Egyezmény) 6. cikkének (1) bekezdése a tisztességes tárgyaláshoz való jog körében, annak garanciájaként rögzíti azon jogot, hogy mindenki ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában. A korlátozás nélküli nyilvánosság alapvető emberi jogként való rögzítése nyilvánvalóan nagy hátrányokkal is járhat, ezért a (2) bekezdés a bíróságok mérlegelési jogkörébe utalta annak eldöntését, hogy megtiltsa a sajtónak és a közönségnek az egész tárgyalás vagy annak csak egy része vonatkozásában a belépést az erkölcsök, a közrend, a nemzetbiztonság érdekében, ha ez feltétlenül szükséges a kiskorúak érdekei, a felek magánéletének védelme, illetőleg egyéb olyan különleges körülmény fennállása okán, mely az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.

Az Emberi Jogi Egyezményben rögzített alapjogok biztosítására és érvényesítésére strasbourgi székhellyel létrehozott Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) előtt 1950-ben történt létrehozása óta számtalan eljárás indult a részes államok, illetőleg azok bíróságainak 6. cikkbe ütköző intézkedései, így a nyilvános tárgyalás követelményének megsértése miatt is. Ennek révén az elmúlt több mint hatvan év alatt viszonylag jól kikristályosodhatott, hogy pontosan mit is jelent a tárgyalás nyilvánossága, illetőleg annak megsértése.³

A Bíróság előtt több olyan alkalommal is (sikeresen) hivatkoztak a nyilvánosság követelményének megsértésére, mikor ténylegesen lehetőséget sem adtak a nyilvánosság mellett zajló

³ Ld. részletesen GRÁD András – WELLER Mónika: *A strasbourgi emberi jogi bíróságról és a bírósági eljárásról*. Negyedik, bővített kiadás. Budapest, HVG-ORAC, 2011. 309–317.

tárgyalásra.⁴ Ezek közül kiemelkedik, amikor a Bíróság egyetlen szavazattal⁵ döntötte el Mehmet Göç ügyében – aki a 48 óráig tartó jogellenes fogvatartása okán járó kártalanítás miatt indított eljárás kapcsán kifogásolta, hogy nem tartottak egyetlen nyilvános tárgyalást sem –, hogy nem merült fel olyan körülmény, ami indokolta volna a nyilvánosság kizárását.⁶ A Bíróság a jogsértést ehhez képest viszonylag egyszerűen állapította meg a Franz Osinger által indított eljárásban, mely azon okból került elé, hogy az Ausztriában folyó öröklési vitában a bíróság egyetlen alkalommal sem tartott nyilvános tárgyalást. Az osztrák kormány a nyilvánosság kapcsán – paradox módon – éppen a felek személyiségi jogaira hivatkozott.⁷ A személyiségi jogokra való hivatkozás egyébként viszonylag gyakori a Bíróság előtt a tárgyalás nyilvánosságának megsértése kapcsán, így például Horvátországban a nagy sajtónyilvánosságot kapott Krunislav Olujić ügyében, aki a Horvát Legfelső Bíróság bírájaként és elnökeként az ellene folytatott fegyelmi eljárásban az általa állított, ellene irányuló politikai üldöztetés igazolására maga kérte a nyilvános tárgyalás tartását, a horvát kormány pedig éppen az ő személyiségi jogaira, illetve a bíróság tekintélyének megőrzésére hivatkozással érvelt a Bíróság előtt a nyilvánosság kizárására: sikertelenül...⁸

A nyilvánosság kapcsán azonban a Bíróság több ítéletében is rávilágított arra, hogy annak nem feltétlenül kell kiterjednie mind az első fokú, mind pedig a jogorvoslati eljárásokra: ha ugyanis a fellebbviteli bíróság nem jogosult bizonyítást lefolytatni, hanem csak revíziós jogkörben jár el – azaz a megtámadott határozatot csak jogkérdésben bírálhatja felül – nem minősül az Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke megsértésének, ha a jogorvoslati eljárásban a bíróság a nyilvánosság kizárásával jár el, az érdemi felülbírálat esetében azonban nem lehet eltekinteni a nyilvánosságtól.⁹ Ugyanez igaz a kasszációs jogkörben eljáró fellebbviteli bíróságok esetében is: nincs jelentősége annak, hogy később a jogorvoslati eljárásban tart-e az eljáró bíróság nyilvános tárgyalást, ahol nincs lehetőség a meghozott határozat érdemi felülvizsgálatára.¹⁰ Kivételt képeznek azonban e körben azon bírósági eljárások, melyek esetében nem bírói fórum, hanem

⁴ Pl. *Le Compte, Van Leuven, De Meyere v. Belgium*, no. 6878/75; 7238/75, 1982. október 18-ai ítélet; *Muyldermans v. Belgium*, no. 12217/86, 1991. október 23-ai ítélet; *Diennet v. France*, no. 18160/91, 1995. szeptember 26-ai ítélet; *Gautrin and Others v. France*, no. 21257/93, 21258/93, 21259/93, 21260/93, 1998. május 20-ai ítélet; *Exel v. The Czech Republic*, no. 48962/99, 2005. július 5-ei ítélet; *Tanyar and Küçükergin v. Turkey*, no. 74242/01, 2006. december 5-ei ítélet.

⁵ 9:8 volt a szavazás aránya.

⁶ *Göç v. Turkey*, no. 36590/97, 2002. július 11-ei ítélet.

⁷ *Osinger v. Austria*, no. 54645/00, 2005. március 24-ei ítélet.

⁸ *Olujić v. Croatia*, no. 22330/05, 2009. február 5-ei ítélet.

⁹ Vö. *Axen v. Germany*, no. 8273/78, 1983. december 8-ai ítélet; *Pretto and others v. Italy*, no. 7984/77, 1983. december 8-ai ítélet; *Sutter v. Switzerland*, no. 8209/78, 1984. február 22-ei ítélet; *Ekkbatani v. Sweden*, no. 10563/83, 1988. május 26-ai ítélet; *Fejde v. Sweden*, no. 12631/87, 1991. október 29-ei ítélet; *Jan-Ake Andersson v. Sweden*, no. 11274/84, 1991. október 29-ei ítélet; *Helmers v. Sweden*, no. 11826/85, 1991. november 29-ei ítélet; *Botten v. Norway*, no. 16206/90, 1996. február 19-ei ítélet; *Constantinescu v. Romania*, no. 28871/95, 2000. június 27-ei ítélet; *Döry v. Sweden*, no. 28394/95, 2002. november 12-ei ítélet; *Salomonsson v. Sweden*, no. 38978/97, 2002. november 12-ei ítélet; *Lundevall v. Sweden*, no. 38629/97, 2002. november 12-ei ítélet; *Hoppe v. Germany*, no. 28422/95, 2002. december 5-ei ítélet; *Csikós v. Hungary*, no. 37251/04, 2006. december 5-ei ítélet; *Bazo González v. Spain*, no. 30643/04, 2009. március 16-ai ítélet.

¹⁰ Vö. *Albert and Le Compte v. Belgium*, no. 7299/75, 7496/76, 1983. február 10-ei ítélet.

valamely államigazgatási szerv jár első, illetőleg másodfokon: ezekben az ügyekben a nyilvánosság követelményének a bírósági eljárásban kell érvényesülnie, függetlenül a bíróság döntési jogkörétől, azonban a per tárgyának jellege adott esetben megengedheti a nyilvános tárgyalás tartásának mellőzését, melynek feltétele a tisztességesség elvének maradéktalan érvényesülése.¹¹

Nyilvánvaló azonban, hogy a nyilvánosság követelménye nem érvényesülhet korlátlanul. A nyilvánosság korlátozásának legegyszerűbb módja az Emberi Jogok Európai Egyezményében részes államok részéről az, ha a ratifikációval egyidejűleg érvényes fenntartást fűznek az Egyezményhez, ennek azonban feltétele az, hogy az adott jogterületet nem szabályozzák újra.¹² A nyilvánosság korlátozását azonban bizonyos speciális esetekben elfogadhatónak találta a Bíróság, így például az Allan Jacobsson által indított eljárásában kimondta a Bíróság, hogy egyes különleges esetekben mentesülnek a nemzeti bíróságok a nyilvános tárgyalás tartásának kötelezettsége alól akkor is, ha ugyan azt egyetlen fórumon bírálják el, viszont a vizsgálható, illetőleg felülvizsgálható körülmények olyan szűkek, hogy nem indokolt a nyilvánosság biztosítása.¹³ A biztonság érdekében pedig a börtönökben tartott tárgyalások kapcsán találta megengedhetőnek a nyilvánosság kizárását a bíróság az Alakram Alakbar oglu Hummatov által Azerbajdzsán ellen indított eljárásában.¹⁴

A nyilvánosság kapcsán talán a legtöbbet emlegetett ügy a Rolf Gustafson által Svédországgal szemben kezdeményezett eljárás a Bíróság előtt az ellene folytatott büntetőeljárásban a tisztességes eljárás, illetőleg a nyilvánosság elvének megsértésére hivatkozással.¹⁵ Az ügyben a Bíróság általános érvénnyel kimondta, hogy a tárgyalás tartásának a bíróság diszkrecionális jogkörébe való utalása nem sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét. Így, ha az eljárásban résztvevő fél nem kérelmezi a nyilvános tárgyalás tartását, függetlenül attól, hogy a hasonló ügyekben szoktak-e tárgyalást tartani, úgy tekintendő, hogy nem merítette ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket: ennek megfelelően pedig nem jogosult a Bírósághoz fordulni. Tehát a nyilvános tárgyalás tartásának lehetőségéről hallgatolagos módon is lehetséges lemondani, ennek két feltételeként került azonban kiemelésre, hogy a lemondásnak minden eljárási szereplő vonatkozásában egyértelműnek kell lennie és az nem sérthet közérdeket.¹⁶ Megvalósul azonban a nyilvánosság követelményének megsértése, ha a bíróság tart ugyan tárgyalást, az azonban nem

¹¹ Vö. *Fredin v. Sweden* (No. 2.), no. 18928/91, 1994. február 23-ai ítélet; *Malhous v. The Czech Republic*, no. 33071/96, 2001. július 12-ai ítélet; *Baková v. Slovakia*, no. 47227/99, 2002. november 12-ai ítélet; *Schelling v. Austria*, no. 55193/00, 2005. november 10-ai ítélet; *Hellborg v. Sweden*, no. 47473/99, 2006. február 28-ai ítélet; *Pirinen v. Finland*, no. 32447/02, 2006. május 16-ai ítélet; *Stojakovic v. Austria*, no. 30003/02, 2006. november 9-ai ítélet; *Jussila v. Finland*, no. 73053/01, 2006. november 23-ai ítélet; *Vilho Eskelinen and Others v. Finland*, no. 63235/00, 2007. április 19-ai ítélet; *Koottummel v. Austria*, no. 49616/06, 2009. december 10-ai ítélet.

¹² Vö. *Stallinger and Kuso v. Austria*, no. 14696/89, 14697/89, 1997. április 23-ai ítélet; *Pauger v. Austria*, no. 16717/90, 1997. május 28-ai ítélet; *Werner v. Austria*, no. 21835/93, 1997. november 24-ai ítélet; *Helle v. Finland*, no. 20772/92, 1997. december 19-ai ítélet; *Ernst and Anna Lughofer v. Austria*, no. 22811/93, 1999. november 30-ai ítélet.

¹³ *Allan Jacobsson v. Sweden*, no. 16970/90, 1990. július 21-ai ítélet.

¹⁴ *Hummatov v. Azerbaijan*, no. 9852/03, 13413/04, 2008. február 29-ai ítélet.

¹⁵ *Rolf Gustafson v. Sweden*, no. 23196/94, 1997. július 1-jei ítélet.

¹⁶ Vö. *Zumtobel v. Austria*, no. 12235/86, 1993. szeptember 21-ai ítélet; *Alatulkkila and Others v. Finland*, no. 33538/96, 2005. július 28-ai ítélet; *Schlumpf v. Switzerland*, no. 29002/06, 2009. január 8-án hozott ítélet.

tekinthető nyilvánosnak, mert tulajdonképpen nem más, mint az ügyben érintett fél (felek) személyes meghallgatása: Zlatica és Luca Moser ügyében a Bíróság ennek kapcsán marasztalta el Ausztriát.¹⁷

A tárgyalás nyilvánosságának sérelmét állapította meg akkor is a Bíróság, mikor Yevgeniy Vladimirovich Yakovlev számára az orosz bíróságok előtt folyó polgári eljárásban ugyan tartottak nyilvános tárgyalást, azonban arról olyan késői időpontban értesítették a feleket, hogy azon semmiképpen sem tudtak részt venni,¹⁸ illetőleg amikor a Natálijja Andrejeva ügyében tartott nyilvános tárgyalást a kitűzött időpont előtt tartotta meg a lett bíróság.¹⁹ Az ilyen esetekben a Bíróság szerint még akkor is fennáll a jogsértés, ha az adott személy részvétele nem kötelező a tárgyaláson.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében, a tárgyalás nyilvánossága körében rögzítették, hogy az ítéleteket nyilvánosan kell kihirdetni. A tárgyalás nyilvánosságával ellentétben ez a jog általában nem korlátozható:²⁰ még a nyilvánosság kizárása mellett tartott tárgyalások esetében is nyilvános az ítélethirdetés, azonban ez a kötelezettsége a bíróságoknak csak az ítélet rendelkező része és az indoklás lényege vonatkozásában áll fenn, így nem terjed ki a teljes, részletes indoklásra.²¹ A Bíróság ez idáig egyetlen esetben mondta ki annak lehetőségét, hogy az ítélet nyilvános kihirdetése elmaradjon: a B. és P. által indított gyermekelhelyezési perben a gyermek érdekeire tekintettel nem marasztalta el az Egyesült Királyságot a nyilvánosságának az ítélethirdetésről való kizárása miatt.²² A nyilvánosság biztosítása nyilvánvalóan a társadalmi kontroll lehetőségét hivatott szolgálni: a Bíróság megítélése szerint azonban erre nincs szükség, ha az eljáró bíróság a fellebbezés megengedhetősége körében hoz döntést, valamint akkor sem, ha kasszációs jogkörében eljárva a megtámadott határozatot hatályon kívül helyezi és az alsóbb szintű bíróságot új eljárásra kötelezi.²³

A nyilvános ítélethirdetés kapcsán Salvatore Lamanna indított eljárást a Bíróság előtt, amely megállapította, hogy a társadalmi kontroll biztosított abban az esetben is, ha az ítéletet az első fokú bíróság nem, de a másodfokú bíróság nyilvánosan hirdette ki.²⁴

Bár az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az annak kapcsán kialakult bírósági gyakorlat a nemzetközi jog részét képezi, nyilvánvalóan nem tekinthető európai közösségi jogforrásnak, azonban vitathatatlanul nagy hatással bírt és bír ma is az Európai Unió tagállamainak jogrendjében is. Ennek alapján nem meglepő, hogy tulajdonképpen az Európai Uniót létrehozó szerződés a 6. (F) cikk (2) bekezdésével a szerződések urai már a közösségi jog részévé tették az emberi jogokat, mikor rögzítették, hogy „az Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmé-

¹⁷ *Moser v. Austria*, no. 12643/02, 2006. szeptember 21-ei ítélet.

¹⁸ *Yakovlev v. Russia*, no. 72701/01, 2005. március 15-ei ítélet.

¹⁹ *Andrejeva v. Latvia*, no. 55707/00, 2009. február 18-ai ítélet.

²⁰ Vö. *Werner v. Austria*, no. 21835/93, 1997. november 24-ei ítélet; *Moser v. Austria*, no. 12643/02, 2006. szeptember 21-ei ítélet; *Ryabik Biryukov v. Russia*, no. 14810/02, 2008. július 7-ei ítélet.

²¹ GRÁD–WELLER i. m. (3. lj.) 317.

²² *B. and P. v. The United Kingdom*, no. 36337/97, 35974/97, 2001. április 24-ei ítélet.

²³ Vö. *Pretto and Others v. Italy*, no. 7984/77, 1983. december 8-ai ítélet.

²⁴ *Lamanna v. Austria*, no. 28923/95, 2001. október 10-ei ítélet.

ról szóló 1950. november 4-én Rómában aláírt Európai Egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományából erednek.” Ezen túllépve az Amszterdami Szerződés 7. cikkével már negatív jogkövetkezmenyt is kilátásba helyezett a jogsértő tagállamokkal szemben, mikor lehetővé tette, hogy felfüggeszék az emberi jogokat sértő államok tagságból fakadó jogait. Mindezek után nem maradhatott el az emberi jogok közösségi alapjogként való deklarálása. Ez az Alapvető Jogok Európai Chartájának (a továbbiakban: Charta) kidolgozásával és elfogadásával valósult meg a 2000 decemberében tartott Nizzai csúcstalálkozón.²⁵

A Charta VI. címe alatt találhatóak az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok, melynek körében az első, azaz a 47. cikk rögzíti a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A tisztességes eljárás részeként itt is megjelenik a nyilvánosság követelménye, mely alatt e körben a társadalmi nyilvánosságot kell érteni. Ez azonban nem korlátlan jog: a titokvédelem, a közérdek, a fiatalkorúak jogainak védelme, valamint a személyiségi jog szabhat gátat a teljes körű nyilvánosságnak.²⁶ A Charta – tekintettel uniós jogforrási jellegére – közvetlenül hivatkozható a tagállami bíróságok előtt, ezért megsértése esetén a nemzeti bíróságok jogosultak eljárni, kivéve, ha valamely tagállam mulasztását a Bizottság tagállami kötelezettségszegési eljárásban orvosolja. Ilyen kötelezettségszegési eljárásra azonban ez idáig még nem került sor egyetlen tagállammal szemben sem a bírósági tárgyalások nyilvánossága követelményének megsértésére hivatkozással: ez feltehetőleg az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatának köszönhető, amely – a fent kifejtettek alapján is – egy viszonylag következetes, jól meghatározható fogalmát, illetőleg rendszerét dolgozta ki a bírósági tárgyalások nyilvánosságának.

A tárgyalások nyilvánosságát biztosító nemzetközi közjogi dokumentum az Emberi Jogok Európai Egyezménye mellet még az ENSZ Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: Egyezségokmány), melyet Magyarországon az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel hirdettek ki. Ez a 14. cikkében biztosítja minden ember azon jogát, hogy pártatlan bíróság általi tisztességes és nyilvános tárgyalásban legyen része. Az Egyezségokmány megsértése esetén az Emberi Jogi Bizottság volt jogosult eljárni, 2006. március 15-étől pedig az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa hatáskörébe került a részes államok által elkövetett jogsértések miatt előterjesztett panaszok megvizsgálása:²⁷ ennek joggyakorlata azonban meglehetősen csekély a tárgyalások nyilvánossága kapcsán, hiszen e téren általában az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordulnak azok, akik úgy érzik, hogy a nyilvános tárgyaláshoz fűződő jogaikban megsértették őket.

2.2. A tárgyalások nyilvánossága Hazánkban

A nyilvánosság elve a XIX. század második felében nyert igazán teret a magyar polgári igazságszolgáltatás területén, mikor a zárt ajtók mögötti tárgyalás és az írásbeliség a reformkor után

²⁵ ÁRVA Zsuzsanna: Az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok az európai közösségi jogban. *Jogelméleti Szemle*, 2005/3. http://jesz.ajk.elte.hu/arva23.html#_ftn4

²⁶ Vö. uo.

²⁷ L. részletesen LAKATOS István: Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa – Vágyak és realitások. *Fundamentum*, 2007/1. 95–96.

végleg tarthatatlanná vált, hiszen az igazságszolgáltatás céljaival az ilyen típusú eljárások egyre kevésbé voltak összeegyeztethetőek.²⁸

A szóbeli és nyilvános eljárás meghonosodásával a magyar polgári eljárásjog történetében egy új fejezet nyílt meg: ezen a jelenleg hatályos Pp. elfogadásakor sem változtattak, így a nyilvánosság elve lassan több mint másfél évszázados múltra tekint vissza hazánkban, melynek megfelelően a felek közötti jogvitát a bíróság – néhány kivételtől eltekintve – nyilvános tárgyaláson kell, hogy elbírálja. [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.; Pp. 5. § (1) bek.] A nyilvánosság lényegében a tárgyaláson jelenlévő hallgatóságot érinti, ugyanis a polgári per szereplőinek, így a bírónak, a feleknek, beavatkozóknak, tanúknak, szakértőknek a jelenléte nem zárható ki. A hallgatóság alatt azonban két, egymástól viszonylag elhatárolható kört kell érteni: egyrészt azokat, akik valamilyen okból érdeklődnek a per iránt (pl. közvetetten érintettek, rokonok, ügyvédjelöltek, joghallgatók, illetőleg a jogtudomány és a társszaktmák képviselői), másrészt pedig a sajtó képviselőit.²⁹ Nyilvánvalóan mindkét személyi kör információt kíván szerezni a per-ről, de ezen információszerezés oka és célja élesen elkülönül. Fontos azonban leszögezni, hogy a hallgatóság jelenléte csak jog és nem kötelezettség, azaz a tárgyalás nyilvánossága esetén nem elengedhetetlen feltétel, hogy a tárgyaláson valóban jelen is legyen hallgatóság.³⁰

Könnyen belátható, hogy a nyilvánosság elvének korlátlan érvényesülése bizonyos esetekben sokkal több kárral, mint haszonnal járna, ezért lehetőség van a nyilvánosságot kizárni.³¹ Ezt az Alkotmánybíróság is megerősítette több határozatával.³² A nyilvánosság kizárása a Polgári perrendtartás alapján lényegében négy területen, négy érdek vonatkozásában érhető tetten. Így a nyilvánosság kizárását indokolhatja az adatvédelem, a titokvédelem, a közérkölc védelme, valamint valamely perbeli szereplő védelme. Az adatvédelem okán zárt tárgyalást rendel el a bíróság a minősített adat védelme érdekében.³³ A titokvédelem körében az üzleti titok vagy külön törvényben meghatározott más titok megőrzése érdekében kerül sor a nyilvánosság kizárására: erről a bíróság hivatalból dönt. A közérkölc védelme, mint ok, meglehetősen absztrakt, ennek megfelelően ennek megítélése és minősítése bírói mérlegelés tárgya. A perbeli szereplők védelme érdekében a jogalkotó három esetet nevesített, melyek a nyilvánosság kizárására alapot adhatnak, így a kiskorú védelme, a tanúvédelem, illetőleg az ügyfél kérelme alapján, ha az a fél személyiségi jogainak védelme érdekében indokolt: míg az első két esetben a bíróság hivatalból dönt a nyilvánosság kizárásáról, a félnek személyiségi jogainak védelme érdekében kérnie kell a nyilvánosság kizárását a bíróságtól.

²⁸ HERCZEGH Mihály: *Magyar polgári törvénykezési rendtartás*. Ötödik átdolgozott kiadás. Budapest, Franklin Társulat, 1896. 19.

²⁹ Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára. i. m. 8.

³⁰ HERCZEGH i. m. (28. l.) 19–20.; GÁSPÁRDY László – HARSÁGI Viktória: *Alapvető elvek*. In: PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG–ORAC, 2000. 21. pótlap. 31.

³¹ FABINYI Tihamér: *A polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata*. I. kötet. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931. 431.; TÉRFY Gyula: *Az új polgári perrendtartás*. 6-ik kiadás. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914. 309.

³² Vö. 58/1995. (IX. 15.) AB határozat, 20/2005. (V. 26.) AB határozat.

³³ A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény a minősített adatokat nemzeti, illetve külföldi minősített adatként jelölik, illetőleg meghatározzák a minősítés szintjeit, valamint a minősítési eljárás részletes szabályait.

Az ügy jellegére tekintettel további esetekben is sor kerülhet a nyilvánosság kizárására, noha a fenti feltételek egyike sem áll fenn. Így a házassági perekben, az apasági és származás megállapítása iránti perekben, valamint a szülő felügyelettel kapcsolatos perekben ki lehet zárni a nyilvánosságot – erre az eljáró bíróság köteles figyelmeztetni a feleket. [Pp. 284. § (1) bek, 293. § (1) bek., 302. § (1) bek.] Külön rögzítették emellett a gondnoksági perek esetére, hogy a tárgyalásról a nyilvánosságot a felperes kérelmére is ki lehet zárni, ha az alperes személyiségi jogainak védelme érdekében ez indokolt. [Pp. 309. § (1) bek.] A nyilvánosság kizárása terjedelmét illetően a bíró mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy azt az egész tárgyalás vonatkozásában, avagy annak csak egy része kapcsán³⁴ rendeli el: e kérdésről végzéssel dönt, mely ellen külön fellebbezésnek nincs helye.

A nyilvánosságot biztosító általános rendelkezések a Polgári perrendtartásban elviekben tehát a korlátlan nyilvánosság felé mutatnak, ugyanis a bíróságon tartott tárgyalás mindenki számára biztosított lehetőség: a személyre, illetőleg az ügyre tekintet nélkül.³⁵ Ez a gyakorlatban azonban nyilvánvalóan nem tud teljes mértékben megvalósulni, hiszen a tárgyalóterem befogadóképessége is korlátozott. Ennek megfelelően a feltehetőleg nagyobb érdeklődésre számot tartó ügyekben gyakran feltüntetik előzetesen a hallgatóság maximális létszámát: ezt az interneten, az adott bíróság honlapján is közzéteszik. Ezekben az esetekben vagy előzetes regisztrációhoz kötik a tárgyaláson való részvételt vagy pedig az érkezés sorrendjében „engedik be” a tárgyalóterembe a megfelelő számú hallgatóságot: nyilvánvalóan mindkét alkalmazott módszer rejt magában hiányosságokat.³⁶ Ezen próbált enyhíteni az állampolgári jogok országgyűlési biztosának OBH 1439/2009. jelentése, mely újságírók, illetve magánszemélyek panaszai alapján foglalkozott a bírósági tárgyalások nyilvánosságával, különös tekintettel az előzetes regisztrációhoz kötött részvételi lehetőséggel. Szabó Máté országgyűlési biztos ennek kapcsán megállapította, hogy az előzetes regisztrációra a bíróságoknak nincsen felhatalmazásuk, és ez önkényes jogértelmezésre ad lehetőséget. Ezért az országgyűlési biztos javasolta az igazságügyi és rendészeti miniszternek, hogy kezdeményezze a bírósági tárgyalások nyilvánosságával, ezen belül a tárgyalótermi részvétellel, sajtórészvétellel kapcsolatos garanciák egységes, törvényi szintű szabályozásának kialakítását.

A nyilvánosság tényleges érvényesülésének biztosítása érdekében alapvető feltétel, hogy az egyes tárgyalások időpontjáról és helyszínéről bárki tudomást szerezhessen. Míg azonban a perbeli szereplőket a tárgyalásra idézik, addig a hallgatóságnak meglehetősen korlátozottak a lehetőségei ilyen tárgyú információk szerzésére. A bíróság kezelőirodáján lehetőség van a tárgyalások időpontja és helyszíne felől érdeklődni, ám ehhez általában szükséges az ügyszám megjelölése, ami a (leendő) hallgatóság tagjai előtt igen gyakran nem ismeretes. A bíróság épületében kifüggesztett tárgyalási jegyzék ellenben a hallgatóság segítségére lehet, ez azonban feltételezi a bíróságon való személyes megjelenést. A legnagyobb mértékben a bíróságok honlapján közzétett nyilvános tárgyalási jegyzék biztosíthatná a tárgyalások nyilvánosságának érvé-

³⁴ Pl. a fél vagy a tanú(k) meghallgatásának idejére.

³⁵ HERCZEGH i. m. (28. lj.) 19–20.

³⁶ KOVÁCS András: Adatvédelem, titokvédelem. In: GATTER László (szerk.): *A bírák nagy kézikönyve*. Budapest, CompLex, 2010. 491.

nyesülését – ez azonban a személyhez fűződő jogok megsértését rejti magában.³⁷ A magyar bíróságok gyakorlata e téren különböző:³⁸

Bíróság	Található-e tárgyalási jegyzék a bíróság honlapján?	A tárgyalási jegyzék tartalma	Megjegyzés
Kúria	nem	–	–
Debreceni Ítéltábla	igen	A tárgyalás dátuma, időpontja, ügyszám, ügyminőség, az első fokon eljáró bíróság megjelölése, tanács.	A tárgyalási jegyzék időrendi sorrendben tartalmazza a kitűzött tárgyalásokat.
Fővárosi Ítéltábla	nem	–	A bíróság honlapján feltüntetésre kerültek a „Közérdeklődésre számot tartó ügyek” részletes leírással.
Győri Ítéltábla	igen	A tárgyalás dátuma, időpontja, a tárgyalás helyszíne, az ügy tárgya, tanács.	A tárgyalási jegyzék az egy tanács előtt tárgyalt ügyek szerinti csoportosítást alkalmazza.
Pécsi Ítéltábla	nem	–	A „Sajtószoza” menüpont alatt a regisztrált felhasználók (újságírók) belépve talán értesülhetnek a sajtónyilvánosságra számot tartó ügyekről.
Szegedi Ítéltábla	igen	A tárgyalás dátuma, időpontja, a tárgyalás helyszíne, az ügy tárgya és részletes leírása, eljárás.	A „Sajtó” menüpont alatt található „Jövő heti tárgyalási előzetes” alatt olvasható, azonban nyilvánvalóan csak a sajtónyilvánosságra számot tartó ügyek találhatóak meg itt.
Balassagyarmati Törvényszék	–	–	nem elérhető a honlap
Budapest Környéki Törvényszék	–	–	nincs saját honlap
Debreceni Törvényszék	nem	–	–

³⁷ *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága...* i. m. (2. lj.) 8.

³⁸ Az adatfelvétel ideje: 2013. április 30.

Bíróság	Található-e tárgyalási jegyzék a bíróság honlapján?	A tárgyalási jegyzék tartalma	Megjegyzés
Egri Törvényszék	nem	–	A bíróság honlapján feltüntetésre kerültek a „Nagy számot tartó ügyek”, valamint a „Médianyilvánosságot kapott ügyek” részletes leírással.
Fővárosi Törvényszék	igen	–	A honlap a jelen tanulmány készítése idején karbantartás alatt állt.
Gyulai Törvényszék	–	–	nincs saját honlap
Győri Törvényszék	nem	–	–
Kaposvári Törvényszék	nem	–	A „Sajtószoba” menüpont alatt találhatóak meg a „Közérdeklődésre számot tartó ügyek” heti bontásban.
Kecskeméti Törvényszék	nem	–	A „Sajtóközlemények” menüpont alatt a „Tárgyalásra kerülő ügyek” részletes leírása olvasható: ezek feltehetőleg a közérdeklődésre számot tartó ügyek lehetnek.
Miskolci Törvényszék	nem	–	A „Tárgyalási jegyzék” menüpont alatt a feltehetőleg közérdeklődésre számot tartó ügyek kerültek heti bontásban feltüntetésre.
Nyíregyházi Törvényszék	nem	–	A „Sajtóközlemények” menüpont alatt találhatóak meg a következő héten tárgyalandó, általuk közérdeklődésre számot tartónak ítélt ügyek.
Pécsi Törvényszék	nem	–	A „Tárgyalások nyilvánossága” menüpont alatt a feltehetőleg közérdeklődésre számot tartó ügyek kerültek feltüntetésre.
Szegedi Törvényszék	nem	–	–
Szekszárdi Törvényszék	igen	A tárgyalás dátuma, időpontja, a tárgyalás helyszíne, az ügy tárgya, tanács.	Csak büntetőügyek kerültek feltüntetésre a bírósági honlapon található tárgyalási jegyzékben.

Bíróság	Található-e tárgyalási jegyzék a bíróság honlapján?	A tárgyalási jegyzék tartalma	Megjegyzés
Székesfehérvári Törvényszék	–	–	nincs saját honlap
Szolnoki Törvényszék	nem	–	–
Szombathelyi Törvényszék	nem	–	–
Tatabányai Törvényszék	nem	–	A bíróság honlapján feltüntetésre kerültek a „Közérdeklődésre számot tartó ügyek” részletes leírással.
Veszprémi Törvényszék	nem	–	A honlap tartalmazza a kitűzött tárgyalási napokat, azonban az ügyekre vonatkozóan semmiféle információ nem olvasható.
Zalaegerszegi Törvényszék	nem	–	A „Sajtószoba” menüpont alatt a regisztrált felhasználók (újságírók) belépve talán értesülhetnek a sajtónyilvánosságra számot tartó ügyekről.

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy a bírósági honlapok messze nem mutatnak egységes képet, így nem utalnak egy egységes rendszerre a tárgyalási jegyzékek nyilvánossága kapcsán. Ezt nyilvánvalóan az Országos Bírósági Hivatal is felismerte igazgatási-szervezési jogkörében. Ennek tükrében az Országos Bírósági Hivatal elnökének 8/2012. (IV. 25.) OBH utasítása a bíróságok és az Országos Bírósági Hivatal sajtótájékoztatási tevékenységéről, valamint a bíróságok központi honlapjának sajtószolgálatáról szóló szabályzat 4. § 4.b) pontja a bíróságok számára előírta a nyilvánosság tájékoztatását a következő héten tárgyalandó, közérdeklődésre számot tartónak ítélt ügyekről. Ezeket a tájékoztatásokat – ahogy az a fentiekből ki is derül – részint a bíróságok honlapjain találhatjuk meg, részint pedig egy egységes, összesített dokumentumban, melyet a bíróságok központi honlapjáról érhetünk el és tölthetünk le.³⁹ Ezek az „Összesített Tárgyalási Jegyzék” menüpont alatt letölthető „Heti Országos Tárgyalási Jegyzék” elnevezésű dokumentumok naponkénti bontásban tartalmazzák a feltehetőleg nagyobb közérdeklődésre számot tartó ügyeket: az ügyszám, a tárgyalás pontos időpontjának és az ügy hosszabb-rövidebb leírásával. Emellett minden ügy kapcsán megjelölik azt a személyt, illetve elérhetőségeit, akitől információ kérhető az ügy kapcsán. Az Országos Bírósági Hivatalnak a fent megjelölt utasítása mindenképpen üdvözlendő, azonban fontos lenne, hogy a bíróságok

³⁹ <http://www.birosag.hu/media/osszesített-targyalasi-jegyzek>

által megtartott minden tárgyalás alapvető adatait (a tárgyalás dátuma, időpontja, a tárgyalás helyszíne, az ügy tárgya, tanács) nyilvánosságra hozzák, hiszen a hallgatóság fentiekben elsőként megjelölt személyi köre (azaz nem a sajtó képviselői) nem feltétlenül a nagy közérdeklődésre számot tartó ügyek tárgyalásait szándékozik látogatni.

Egyes becslések szerint a médiában bemutatott híradók mintegy 40%-át teszi ki a bírósági ügyekről szóló tájékoztatás:⁴⁰ ahhoz, hogy ez a valóságnak megfelelő és az érdeklődők számára egyértelmű legyen, jogos igény fogalmazódik meg mind a média, mind az érdeklődők, s ugyanakkor talán az igazságszolgáltatás részéről is, hogy adott esetben a nyilvánosan tartott tárgyalásokról kép-, illetve hangfelvétel készülhessen. Ezen igény értelemszerűen csak a nyilvános tárgyalások esetében tekinthető jogosnak, hiszen a zárt tárgyalások esetében csak a jegyzőkönyvezés érdekében készíthető hangfelvétel. Mindezeknek megfelelően a Pp. 2008. július 1-jétől lehetővé teszi, hogy a polgári peres ügyekben tartott nyilvános tárgyalásokon – bíróság által meghatározott módon – kép-, illetve hangfelvételt készíthessenek engedély és időbeli korlát nélkül.⁴¹ E lehetőség természetesen a sajtó számára is nyitva áll: nyilvános tárgyalás esetén a bíróság tagjairól, a jegyzőkönyvvezetőről, valamint az ügyészről készíthetnek kép-, illetve hangfelvételt. Emellett az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó, e feladatkörében eljáró személyről hozzájárulása nélkül is készíthető kép-, illetve hangfelvétel a törvény eltérő rendelkezése hiányában. A személyiségvédelem érdekében azonban a felek és egyéb perbeli szereplők, valamint ezek képviselőiről, a tanúról, a szakértőről, a tolmácsról, valamint a szemletárgy birtokosáról csak akkor készíthető hang-, illetve képfelvétel, ha e személyek ehhez kifejezetten hozzájárulnak. Erről szükség esetén az eljáró bíró tájékoztatja őket és a tájékoztatás, valamint az erre adott válasz a tárgyalási jegyzőkönyv részét kell, hogy képezze. [Pp. 134/A. § (1)–(3) bek.] Bár a Pp. megfogalmazása és címe alapján e rendelkezés a tárgyalásra vonatkozik, értelemszerűen megfelelően alkalmazni kell e szabályokat az ítélethirdetésre is: az ugyanis mindenképpen nyilvános, így elviekben semmi akadályja nem lehet annak, hogy a bírói ítélethirdetést – még zárt tárgyalás esetén is – akár élőben közvetítse a sajtó. Ez azonban nyilvánvalóan a bírák egyébként is nagy felelősségét tovább növeli.

A fenti szabályozás a gyakorlatban több nehézséget is okozhat, hiszen amellett, hogy a filmzés adott esetben a tárgyalás rendjét képes valamelyest megzavarni, az élő, a tárgyalással párhuzamos közvetítés akár az ügy érdemi elbírálására is kihatással lehet,⁴² hiszen alkalmas lehet a (későbbi) tanúk befolyásolására, ahogy arra a közelmúlt néhány nagyobb nyilvánosságot vonzó büntetőperében az eljáró bíróság felhívta a figyelmet és ennek okán tiltotta meg az élő közvetítést.⁴³ Általában a polgári pereket nem övezi olyan nagy figyelem a sajtó részéről, ennek ellenére e probléma felmerülhet és ezért orvosolandó a polgári bíróságok előtt indult perekben is.

⁴⁰ BAKA András: A bírósági tárgyalások nyilvánossága. *Magyar Jog*, 2010/7. 385.

⁴¹ A büntetőeljárásokban a kép- és hangfelvétel készítéséhez szükséges a tanács elnökének engedélye.

⁴² „A tárgyalóteremben fényképeznek, vakuk villognak, nagy ügyekben televíziós stábok forgatnak, az egyébként is zsúfolt tárgyalóteremben a kamerák mozognak, arra is volt példa, hogy a kamerával a bírói pulpitus előtt fekvő dolgozók, a tárgyalás kép- és hanganyaga a tárgyalással egyidejűleg felkerült az internetre.” BAKA i. m. (40. l.) 385.

⁴³ Vö. Az igazságszolgáltatás nyilvánossága... i. m. (2. l.) 22–23.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének részes államaként Magyarország 1999-ben módosította a Pp. nyilvánosságra vonatkozó szabályait. Korábban ugyanis lehetőség volt a személyi állapottal kapcsolatos perekben, hogy a fél az ítélethirdetés vonatkozásában is kérje a nyilvánosság kizárását, ez pedig nyilvánvalóan nem volt összeegyeztethető a strasbourgi Bíróság fentebb ismertetett joggyakorlatával, ezért ezt a rendelkezést eltávolították a Pp-ből. Így – eleget téve a nemzetközi jogi követelményeknek is – ha a bíróság ki is zárja a tárgyalásról a nyilvánosságot, a tárgyaláson hozott határozatokat akkor is nyilvánosan kell kihirdetni. [Pp. 5. § (3) bek.] Ennek kapcsán több szerző is rámutatott a szabályozás aggályosságára: a zárt tárgyalás elrendelésének alapjául szolgáló ok nyilvánvalóan a határozat kihirdetésekor is fenn fog állni, s emiatt a határozat rendelkező részének felolvasása és szóbeli indokolása során a bírónak különösen tekintettel kell lennie erre az okra és igyekeznie kell a felek jogait ezzel nem sérteni.⁴⁴

3. A polgári perek iratainak megtekintése

A nyilvánosság elvének teljes körű érvényesülése érdekében a tárgyalás nyilvánossága mellett lehetőséget kell biztosítani a perek iratainak megtekintésére. Ezt a lehetőséget természetesen azok számára mindenképpen biztosítani kell, akár eljárási szereplőkként, akár jogi érdekük okán érdekeltek a perben. A polgári perek iratainak – a határozatok tervezeteit és az esetleges különvéleményeket kivéve – megtekintésére és azokról másolat (kivonat) kérésére a felek, az ügyész és a perben részt vevő egyéb személyek, valamint azok képviselői jogosultak: erre a per bármely szakaszában sor kerülhet és nem szükséges hozzá engedély a bíróság részéről. Nem terjed ki ez a jogosultság azonban azokra a tárgyalási jegyzőkönyvekre, melyeket olyan tárgyalásokon vettek fel, amelyen a nyilvánosságot a minősített adat megőrzése céljából kizárták. A fenti személyi kör mellett felvilágosítás adható mindazoknak, akiknek az eljárás lefolytatásához, illetve annak eredményéhez jogi érdeke fűződik: ennek igazolása esetén az eljáró bíróság elnöke engedélyezi a per irataiba való betekintést, azokról másolat és kivonat készítését, illetőleg a szükséges felvilágosítás megadását. [Pp. 119.§ (1), (3) bek.] Ezen túlmenően – a nyilvánosság elvéből következően – azonban lehetőséget kell biztosítani a „nagy nyilvánosság” számára is, hogy egyes személyek akár saját maguk, akár a sajtó útján ismereteket szerezhessenek az egyes polgári perek irataiban foglaltakról: erre a hatályos szabályok között nem találunk rendelkezést, ám a Polgári perrendtartás VII. Fejezetében található, „Az iratok megtekintése; másolatok” cím alatti rendelkezésekből sajnálatos módon az következik, hogy erre nincs lehetőség.

⁴⁴ Vö. GÁSPÁRDY–HARSÁGI i. m. (30. lj.) 32.

4. A polgári ítéletek nyilvánossága – anonimizált ítéletek

A bíróságok működésének nyilvánossága, mint követelmény magában rejti tehát az ítélethirdek nyilvánosságát is. Ennek szinte egyenes következménye, hogy a bírósági ítéletek a későbbiekben is bizonyos fokú nyilvánosságot élvezzenek.⁴⁵ Ezért a jogalkotók rendelkezése szerint az ítéletről és az ítélettel szembeni perorvoslat során hozott, az alsóbb fokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító végzésről a per jogerős befejezését követő három hónap eltelte után a bíróságnak fizetendő oldalanként háromszáz forint, de határozatonként legfeljebb ötezer forint díj ellenében bárkinek anonimizált másolat adható. Az ügy megismerhetősége – ugyanakkor ezzel egyidőben a személyiségi jogok védelme – érdekében a határozatban szereplő természetes személyek azonosítását lehetővé tevő adatokat olyan módon kell törölni, hogy az ne járjon a megállapított tényállás sérelmével; egyebekben a határozatban szereplő egyes személyeket az eljárásban betöltött szerepüknek megfelelően kell megjelölni. [Pp. 119. § (7) bek.]

A bírói gyakorlat széles körű megismerhetősége okán 2007. július 1-jétől az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalának, illetőleg most már az Országos Bírósági Hivatalnak törvényi kötelezettsége, hogy a bírósági határozatok vonatkozásában fenntartson és működtessen egy internetes adatbázist is, ahol meghatározott ítéletek anonimizált formában, teljes terjedelemben elérhetőek. Ennek nyomán jött létre a Bírósági Határozatok Gyűjteménye elnevezésű adatbázis, mely a jogalkotók kívánságának eleget téve tartalmazza a Kúria jogegységi határozatait, elvi bírósági határozatait, elvi bírósági döntéseit és az általa az ügy érdemében hozott határozatokat, emellett az ítélőtáblák által az ügy érdemében hozott határozatokat, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságok – ha a felülvizsgált közigazgatási határozatot egyfokú eljárásban hozták, és a bíróság határozata ellen nincs helye rendes jogorvoslatnak – által a közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozatokat. A fentiekén túl, a közzétett bírósági határozathoz kapcsolva, azzal egyidejűleg közzé kell tenni azon bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatnak a bíróság által anonimizált digitális másolatát is, amelyet a közzétett bírósági határozattal felülbíráltak vagy felülvizsgáltak. E rendelkezés a felsőbb szintű bíróságokra telepít kötelezettséget és azt sugallja, hogy az alacsonyabb szintű bíróságok nem bírnak közzétételi jogosultsággal. Ezt hivatott feloldani az a rendelkezés, miszerint bármely bíróság elnöke elrendelheti a bíróság által hozott más határozat közzétételét is [2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról, 163. §].

A határozatok közzétételét illetően a határozatokat hozó bíróságok elnökeit, valamint az Országos Bírósági Hivatal elnökét terheli kötelezettség. A közzétételre a jogalkotó határidőt állapított meg: a határozatot az azt meghozó bíróság elnökének a határozat írásba foglalásától számított harminc napon belül kell közzétennie úgy, hogy fel kell tüntetni a bíróság és a jogterület megnevezését, a határozat meghozatalának évét, valamint sorszámát, illetőleg ezzel egyidejűleg meg kell jelölni azokat a jogszabályhelyeket, amelyek alapján a bíróság a határozatot hozta. Az Országos Bírósági Hivatal feladata annak biztosítása, hogy a Bírósági Határozatok Gyűjteményében a határozatok szövegére és a megjelölt jogszabályhelyekre keresni lehessen

⁴⁵ KIRÁLY Lilla: Az információhoz való hozzáférés és a jogi segítségnyújtás kapcsolata a polgári perben. In: KENGYEL Miklós (szerk.): *Információ a polgári perben. Konferenciakötet a húsz éve elhunyt Dr. Farkas József egyetemi tanár emlékére*. Pécs – Budapest, Dialóg Campus, 2010. 63.

[2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról 163. §]. Ennek alapján ha felkeressük a bíróságok központi honlapjának (www.birosag.hu) az anonimizált határozatok adatbázisában való keresésre szolgáló felületét, azaz a Bírósági Határozatok Gyűjteményét,⁴⁶ a határozatok között válogathatunk a határozatot hozó bíróság szerint, a határozatot hozó kollégium szerint, a határozat által érintett jogterület szerint, a határozat fajtája szerint, a határozat meghozatalának éve szerint, a jogszabályhely szerint, de lehetőség van egy konkrét határozat megkeresésére a száma szerint is. Emellett a szabad szöveges keresés lehetősége is biztosított a felületen.⁴⁷

A Bírósági Határozatok Gyűjteményében jelenleg 157 bíróság határozatait találhatjuk meg, köztük természetesen szép számmal a polgári kollégiumok által hozott határozatokat is:

Bíróság	A Polgári Kollégium által anonimizált módon nyilvánosságra hozott határozatok száma ¹	Összes anonim módon nyilvánosságra hozott határozat száma ²
<i>Kúria</i>	6 285	14 183
Debreceni Ítéltábla	1 210	2 547
Fővárosi Ítéltábla	6 130	10 846
Győri Ítéltábla	1 105	2.190
Pécsi Ítéltábla	1 001	1 700
Szegedi Ítéltábla	1 455	1 940
<i>Ítéltáblák összesen</i>	<i>10 901</i>	<i>19 223</i>
Balassagyarmati Törvényszék	326	1 036
Budapest Környéki Törvényszék	1 905	3 290
Debreceni Törvényszék	768	1 354
Egri Törvényszék	413	1 301
Fővárosi Törvényszék	5 147	12 318
Gyulai Törvényszék	600	1 643
Győri Törvényszék	525	1 180
Kaposvári Törvényszék	738	1 687
Kecskeméti Törvényszék	873	2 691
Miskolci Törvényszék	703	1 772
Nyíregyházi Törvényszék	671	1 709
Pécsi Törvényszék	860	1 751
Szegedi Törvényszék	770	1 456
Szekszárdi Törvényszék	420	1 355

⁴⁶ <http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara>

⁴⁷ *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága...* i. m. (2. lj.) 8.

Bíróság	A Polgári Kollégium által anonimizált módon nyilvánosságra hozott határozatok száma ¹	Összes anonim módon nyilvánosságra hozott határozat száma ²
Székesfehérvári Törvényszék	646	984
Szolnoki Törvényszék	488	1 635
Szombathelyi Törvényszék	189	427
Tatabányai Törvényszék	440	1 231
Veszprémi Törvényszék	452	750
Zalaegerszegi Törvényszék	654	2 051
<i>Törvényszékek összesen</i>	<i>17 588</i>	<i>41 621</i>

¹ E szám tartalmazza a Polgári Kollégiumok által anonim módon nyilvánosságra hozott határozatokat a 2012. december 31-ei időpontig.

² E szám tartalmazza a Büntető, a Gazdasági, illetőleg a Közigazgatási és Munkaügyi Kollégiumok által anonim módon nyilvánosságra hozott határozatokat is a 2012. december 31-ei időpontig.

5. Zárszó

A polgári perek nyilvánossága, mint jog és egyszersmind követelmény igen fontos jogintézmény, hiszen ezáltal biztosítható az igazságszolgáltatás feletti társadalmi ellenőrzés, a pártatlan eljárás, a jogbiztonság és a jogegység, s mindemellett társadalomalakító és jogfejlesztő szereppel bír.⁴⁸ Ezért a nyilvánosságnak – a személyhez fűződő jogok sérelme nélkül – a lehető legnagyobb mértékben érvényesülnie kell: a per megindulásától egészen az ítélet megismerhetőségéig. Napjainkban azonban a nyilvánosság egészen mást jelent, mint akár tíz évvel korábban is: a modern információs technológia vívmányainak, illetve az internetnek köszönhetően az elmúlt néhány évben a jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak újra kellett gondolniuk a nyilvánosság kérdését és a megváltozott körülményekhez kellett szabniuk a Polgári perrendtartás és a többi vonatkozó jogszabály rendelkezéseit. Ezen feladatuknak többé-kevésbé eleget téve azonban nem pihenhettek meg, hiszen a polgári perek nyilvánossága – még ha nem is olyan széles körben, mint a büntetőperetek esetében – folyamatosan újabb kérdéseket, megoldandó feladatokat vetnek fel.

⁴⁸ Vö. *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága...* i. m. (2. lj.) 9–11.